

Branislav Fábry: Budúcnosť Európskej únie a vzťahy s USA

- CZ24 News | 11. května 2020

EU/USA: Každý, kto sleduje slovenské médiá alebo vládnucich politikov, je svedkom úporne vedenej „strategickej komunikácie“, ktorú o EÚ šíria rôzne štátne orgány, od ministerstva zahraničia až po políciu. Táto záplava oslavných informácií o politike EÚ a jej úlohe vo svete však pôsobí skôr kontraproduktívne a najmä ľudia, ktorí si ešte pamätajú propagandu režimu pred rokom 1989, vnímajú celé to divadlo skepticky. Pre tých, ktorí európske záujmy berú vážne, však „strategická komunikácia“ predstavuje prekážku pre nájdenie odpovedí pre perspektívu úspešnej EÚ do budúcnosti. Ak sa kritické názory budú vo verejnej diskusii potláčať s doslova inkvizičným zápalom, tak bude perspektíva EÚ veľmi negatívna. Problémom vo vývoji diskusie o EÚ je aj rastúca snaha o hľadanie vnútorného a vonkajšieho nepriateľa, na ktorého by bolo možné preniesť zodpovednosť za vlastné zlyhania. V domácej politike to sú „konšpirátori“, v zahraničnej Čína a Rusko. Skutočné výzvy pre EÚ však spočívajú vo vzťahu so svojim najmocnejším partnerom, s USA.

Spoločné hodnoty?

Ako bolo uvedené, najzásadnejším problémom, pred ktorým EÚ v súčasnosti stojí, nie je ani čínska ani ruská hrozba, ale priveľká dominancia zo strany USA. Netreba spomínať, koľko médií a mimovládnych organizácií v EÚ Američania financujú, idú však aj oveľa ďalej. Vo vzťahu k európskym štátom bežne používajú praktiky, ktoré by v prípade Ruska alebo Číny viedli k sankčnej reakcii EÚ. Platilo to dávno pred D. Trumpom: napr. v roku 2013 sa vďaka **odhaleniam E. Snowdena** preukázalo, že americká NSA odpočúva telefóny vedúcich politikov EÚ, **vrátane A. Merkelovej**. Pre porovnanie, všimnime si nedávnu hystériu vo vzťahu k firme Huawei, ktorej zďaleka nič podobné nedokázali. USA pritom po odhaleniach E. Snowdena zrejme ani neprerušili odpočúvanie, avšak začali E. Snowdena prenasledovať. Whistleblower nakoniec dostal azyl až v Rusku, paradoxne, **nie v EÚ**. Vrcholom všetkého bol ale **incident s lietadlom bolívijskeho prezidenta** E. Moralesa v júli 2013, ktoré na ceste z Ruska donútili štáty EÚ pristáť a prehľadali ho vo Viedni kvôli podozreniu Washingtonu, že na palube je E. Snowden... ten, ktorý odhalil odpočúvanie politikov EÚ.

Tvrdenia o spoločných demokratických hodnotách medzi EÚ a USA vyvracajú aj ďalšie fakty. V problematike **ľudských práv** cítiť tento rozdielny prístup po celé 21. storočie. Išlo o zločiny proti ľudskosti, napr. v tábore Guantánamo (na okupovanom území Kuby) alebo **v mučiarniach, ako bola tá v Abú Ghreib**. Podobné prípady boli výsmechom všetkých deklarovaných západných hodnôt a čo je horšie, Washington exportoval svoje porušovanie ľudských práv i do „novej Európy“, kde si **zriadila tajné väznice CIA**. EÚ sa tiež silno zasadzovala za vytvorenie Medzinárodného trestného súdu, ktorý však Američania odmietli a neratifikovali Rímsky štatút (podobne ako Rusko a Čína). Dokonca **sa jeho vyšetrovateľom vyhrážali**. Z pohľadu „európskych hodnôt“ je pozoruhodný i fakt, že USA majú najväčšiu väzenskú populáciu na svete, o štvrtinu väčšiu než štyrikrát ľudnatejšia Čína. USA má **najviac väzňov i na počet obyvateľov**, pričom napr. RF je tu až na 19. mieste.

Podobné hodnotové problémy existujú aj vo **vzťahu EÚ a NATO**. Netreba zabúdať, že zakladajúcimi členmi NATO boli aj otvorene fašistické štáty (Salazarovo Portugalsko) a navyše, členom NATO je už 65 rokov i Turecko. NATO tiež tlačí na obrovskú militarizáciu Európy v rozpore s hodnotou mieru, na ktorej by mala európska integrácia stáť. Smutná je aj reakcia Európanov na odstúpenie USA od zmlúv o kontrole jadrového zbrojenia, naposledy INF – to je v zjavnom rozpore so záujmami Európy. Štáty EÚ tiež už teraz vydávajú na zbrojenie niekoľkokrát viac než Rusko, navyše v týchto

výdavkoch **Rusov predbehlo už i samotné Francúzsko**. To disponuje veľkým jadrovým potenciálom: má síce oveľa menej rakiet než Rusko alebo USA, avšak vysokej kvality a tak je francúzsky jadrový potenciál odstrašujúci i pre Moskvu. Prezident E. Macron ho v tomto roku navrhol diskutovať ako **základ samostatného európskeho nukleárneho odstrašovania**. Taktiež je zaujímavé, že štáty EÚ mimo NATO ako Rakúsko alebo Švédsko vydávajú na zbrojenie **menší podiel z HDP než väčšina európskych členov NATO**. Populistické tvrdenie, že obrana v NATO je lacnejšia, príklady týchto krajín vyvracajú.

Oblasťou, kde americký vplyv v Európe nadobudol neúnosné rozmery, sú **médiá**. Spravodajstvo mnohých európskych médií je už dlho viac proamerické než proeurópske a jasne sa to ukázalo napr. počas amerických intervencií na Blízkom východe. Uvedený trend cítiť aj na Slovensku: väčšina tzv. mainstreamových médií je proamerická a inkvizične prenasleduje akúkoľvek myšlienku na nezávislejšiu európsku politiku, najmä vo vzťahu k Rusku. Je celkom zaujímavé, že túto mediálnu politiku podporujú slovenské oligarchické skupiny, napr. ESET, ktoré sa očividne cítia viac späté s USA než s Európou. Ďalším problémom vo vzťahu k USA je dominancia **amerických koncernov v kyberpriestore**, ktorá im umožňuje ovplyvňovať tunajšie politické a spoločenské procesy. Keďže tieto koncerny **úzko spolupracujú s tajnými službami USA**, mala by sa EÚ voči ich vplyvu viac brániť. Aspoň tak ako Čína a Rusko, ktoré sa voči týmto americkým koncernom snažia udržať vlastnú kybernetickú suverenitu podporou alternatív (Baidu, Yandex, v kontakte).

Emancipácia od USA?

Nerovný vzťah Európy voči USA cítiť aj v zahraničnej politike. Najväčšmi blamovali Američania politiku **EÚ na Blízkom východe**. Spomenúť treba protiprávne intervencie USA do rôznych štátoch regiónu, ktoré spôsobili rozvrat stabilných krajín a vyvolali migračné hrozby pre Európu. Rozvrat v susedných regiónoch znamená pre EÚ dlhodobý problém, pretože namiesto partnerov (hoci aj diktátorov), s ktorými by sa dalo rokovať, sa tam vytvorili bábkové vlády a tie zväčša nekontrolujú ani vlastnú krajinu. EÚ vo vzťahu k nim zostáva v pozícii amerického junior partnera, ale bez schopnosti ovplyvniť americkú politiku v podstatných otázkach. Rešpekt voči Európe v susedných regiónoch preto klesá a tamojšie štáty sa orientujú na USA, príp. na Rusko, nie však na EÚ. Smutným problémom je aj uznávanie protiprávných anexií cudzích území Izraelom, ktoré Washington presadzuje v rozpore s dlhodobými postojmi EÚ. Žiaľ, EÚ nedokáže skutočne reagovať ani pri tejto otázke.

Najväčším pokorením EÚ na Blízkom východe v poslednom období bola likvidácia **jadrovej dohody s Iránom** z roku 2015. Dohodu okrem členov BR OSN totiž podpísalo i Nemecko, ktoré hralo kľúčovú úlohu pri príprave dokumentu. Washington sa však po roku 2018 rozhodol od dohody odstúpiť a začal sankcionovať európske firmy, ktoré na základe dohody znovu investovali v Iráne. Irán najprv zareagoval umiernené a poskytol Európanom čas, aby dokázali investície svojich firiem v Iráne udržať. Brusel naozaj vyhlasoval, že má záujem o pokračovanie dohody a že európske investície ochráni pred sankciami USA. Ukázalo sa však, že to nedokáže a **európske firmy preto Irán opustili**. Do budúca je závažné, že európske firmy sa riadia nie európskym, ale americkým názorom. Ďalším ponížením bola i americká vražda K. Sulejmáního z januára 2020 bez konzultácie s Európanmi, ktorá vystavila hrozbe aj európskych vojakov v regióne.

Podobne i na Ukrajine blamovali americkí predstavitelia európsku politiku arogantným spôsobom. Len ťažko sa dá zabudnúť na výroky vysokej predstaviteľky USA V. Nulandovej („Fuck the EU!“) či ďalšie kroky americkej diplomacie v Kyjeve v roku 2014, najmä postup proti dohode lídrov Majdanu s prezidentom Janukovyčom o predčasných voľbách z 21. februára 2014. Tá dohoda mohla znamenať **riešenie krízy v Kyjeve** a traja politici EÚ ju mali garantovať. Keby vtedy svoje garancie presadili i proti odporu Washingtonu, s veľkou pravdepodobnosťou by nevznikol konflikt ani na Kryme ani v Donbase. V rozpore so záujmom EÚ si však USA želali konfrontačný postup a preto

proamerickí aktivisti hneď 22. februára dohodu porušili, čím presadili scenár protiústavného prevratu. Ten následne odmietli tak Krym, ako aj Donbas, a do konfliktu sa zapojilo Rusko. Aj vďaka tomu sa objavil dlhodobý konflikt EÚ a RF, ktorý Washingtonu pomáha podriaďovať si európskych politikov a volať po zvyšovaní zbrojenia.

Stará a nová Európa?

Veľmi negatívnu úlohu pre budúcnosť EÚ zohrávajú najmä štáty „novej Európy“, ktoré poslušne sledujú americkú politiku a oslabujú európske iniciatívy, ktoré sa nepozdávajú Washingtonu. Najlepšie to bolo vidno pri americkej invázii do Iraku, kde na odmietavý postoj Nemecka a Francúzska proti agresívnej politike Washingtonu reagovali proamerickí politici z „novej Európy“ **provokatívnymi otvorenými listami proti Parížu a Berlínu**. Žiaľ, toto rozdelenie Európy s určitými obmenami pretrvalo až do súčasnosti a najmä Poľsko či Pobaltie brzdia pokusy o vytvorenie európskej politiky nezávislej od USA. Je zaujímavé, že medzi najväčších odporcov skutočne samostatnej európskej politiky patria mnohí z tých, ktorí radi hovoria o silnej Európe. Myslia však na to, ako posilniť EÚ vo vzťahu k národným štátom, nie na osamostatnenie od USA. Tragikomicky sa to prejavilo napr. pri kritike postojov prezidenta E. Macrona o USA a NATO. Práve vtedy sa ukázalo, že mnohým zástancom „posilnenia EÚ“ ide skôr o **zachovanie nerovného status quo** vo vzťahu k USA.

Veľmi dobre bolo vidieť postoj „novej Európy“ v otázke členstva Ruska v Rade Európy. Keď sa v roku 2019 rozhodovalo o obnovení hlasovacích práv v PZ RE Rusku, bola to „nová Európa“, ktorá zotrvanie Ruska v Rade Európy najviac blokovala. Konala v súlade s záujmom USA, ktoré si odchod Ruska želali – ide totiž o jedinú významnú organizáciu, kde je spolu so štátmi EÚ členom aj RF, ale nie USA. Proti francúzsko-nemeckému bloku s podporou južnej Európy nakoniec „nová Európa“ neuspela, ale zavážilo i to, že aj v „novej Európe“ existovali odlišné hlasy, predovšetkým SR. Americkí diplomati pritom vytvárali nátlak i na slovenských poslancov PZ RE (dokonca na Ľ. Blahu!), aby hlasovali proti vráteniu hlasovacích práv ruskej delegácii, pozri [tu](#). Väčšina slovenských členov PZ RE nakoniec americké záujmy nepodporila, čo im však ambasáda USA očividne nezabudla.

Vážnym javom je i **vývoj kritických postojov v „novej Európe“**. Keď sa objaví nejaký závažný problém, tzv. populistickí politici v tomto regióne radi napádajú inštitúcie EÚ, voči NATO sú však oveľa opatrnejší. Kritika NATO je viac tabu a tak hlavná váha útokov dopadá na EÚ, hoci zodpovednosť atlantistov býva často väčšia. V Poľsku a Pobaltí ide o dlhodobý trend a za V. Orbána sa výrazne presadzuje aj v Maďarsku. Ten rád kritizuje EÚ, voči NATO si však dáva veľký pozor na slová. Samozrejme, v SR to doteraz takto neplatilo, po Brexite však bude blokačný význam „novej Európy“ a teda aj SR pre Washington narastať. Síce už bez Londýna, ale s podporou týchto krajín, môžu USA udržiavať status quo a brzdiť akýkoľvek pokus o väčšiu emancipáciu EÚ, najmä iniciatívy E. Macrona. „Novej Európe“ sa to zatiaľ celkom darí, avšak aj preto, že A. Merkelová sa priveľkej roztržke s USA vyhýba...

Perspektívy po pandémie

Pre akúkoľvek diskusiu o budúcnosti EÚ je nevyhnutné, aby sa začalo **otvorene hovoriť o vzťahu s USA** ako o vzťahu, v ktorom existuje nerovnosť a odlišné záujmy. Kritika excesov D. Trumpa, ktorú podporuje i časť politikov USA, pritom vôbec nestačí: problém je dlhodobý a vznikol dávno pred Trumpovým nástupom. Emancipácia od USA je nevyhnutná práve pre budúcnosť Európy. To, samozrejme, neznamená, že sa majú rušiť vzťahy s USA. Naopak, USA zostanú i do budúcnosti kľúčovým partnerom pre Európu, oveľa významnejším než ktokoľvek iný a určite budú pre EÚ dôležitejšie než Rusko. Súčasná RF nemá potenciál Európu si podrobiť ani vojensky a už vôbec nemôže vo vzťahu k EÚ dominovať ekonomicky. Naopak, EÚ a RF sa komplementárne dopĺňajú a silnejšie partnerstvo s RF by Európu posilnil – bez rizika podriadenia. Súčasne by to však mohlo

znižiť vplyv USA na európske záležitosti a preto ho USA všemožne blokujú, najmä podporou rozporov a farebných revolúcií v bývalom ZSSR.

Ani **vo vzťahu s Čínou** by však konfrontácia pre EÚ žiadne veľké výhody nepriniesla. Zvlášť pozor si treba dať na tendenciu pripisovať Číne podľa Trumpovho vzoru zodpovednosť za pandémiu koronavírusu alebo dokonca žiadať za pandémiu odškodné. To nikam nepovedie, keďže podobné pokusy by čínska verejnosť vnímala ako drzý neokolonializmus. Navyše, keby Čína začala voči EÚ vypočítavať náklady za všetky problémy, ktoré jej štáty Európy v minulosti spôsobili, už od ópiových vojen, tiež by sa objavil vysoký účet. Ekonomické problémy v Európe po pandémii zrejme narastú a podobná konfrontácia s Čínou by ich ešte viac zhoršila. Navyše konflikt kvôli absurdným predstavám o čínskej zodpovednosti za pandémiu by neakceptovala ani veľká časť európskej populácie. Najhoršie by však bolo, keby EÚ kvôli konfrontácii s Čínou upadla do ešte väčšej závislosti od USA.

Hlavnou výzvou, pred ktorou štáty EÚ pri hľadaní svojej úlohy vo svete stoja, je teda odvaha konštatovať, že záujmy Európy a USA sú odlišné a riadiť sa tým i vo svojej politike. **Zmyslom európskej integrácie je, aby EÚ dokázala samostatne presadzovať svoje vlastné záujmy. Na presadzovanie záujmov USA nie je takáto integrácia vôbec potrebná...**